

“LATİN HARFLERİ”

Zeki ARIKAN

Arap yazısının bırakılarak Latin harflerine dayalı bir Türk abecesinin kabul edilmesiyle gerçekleşen 1928 Harf Devrimi, kültür tarihimizin en önemli atılımlarından biridir. Atatürk'ün önderliğinde girilen yazı devrimi, çağdaş Batı uygarlığına geçişimizin de bir aşaması olarak görünmektedir.

Türk dili, tarih boyunca değişik dönem ve çevrelerde çok çeşitli abecelerle yazılmıştır¹. Türklerin İslamlaşma geçmelerinden sonra Arap yazısı, öteki abecelerin yerini almaya başladı. Ne var ki Arapçanın bükünlü, buna karşılık Türkçenin bitişken oluşu; Arap abecesindeki ünlülerin yetersizliği Türk dilinin bu harflerle oldukça güç yazılır ve okunur bir duruma gelmesine neden olmuştur². Üstelik Arap yazısının Türkçeye uygulanması için yüzyıllar süren bir çaba gerekti³. Yazı devrimini bu güçlüklerle, sıkıntılara bir tepki olarak da değerlendirmek gerekir. Osmanlılar, Türkçe sözcüklerin yazılışında yıllarca süren bir tutarsızlık göstermişler, buna karşılık Arapça, Farsça sözcüklerin asıl yazılışlarını korumada tutuculuğun en ilginç örneğini vermişlerdir.

Öte yandan Türklerin içinde bulunduğu İslam kültürünün etkisiyle dilde Arapça ve Farsça sözcükler sürekli bir artış gösterdi. Bu etki 1517'den sonra daha da artarak oldukça geniş boyutlara ulaştı⁴. Türkçe bu etkilere karşı büyük bir direnme gösterdi. Ne var ki dil; Arapça, Farsça, Türkçe karışımı bir kimliğe büründü. Divan ozanlarının kimi dizelerinde tek bir Türkçe sözcüğe rastlanmadığı gibi, kimi düz yazılarda da ancak Türkçe fiillere yer verilmiştir. İşte Arap harfleri, Türkçenin ancak bir sığıntı gibi yer aldığı bu karmaşık dilin anlatım ve yazım aracı oldu. Bu arada şunu da belirtelim ki imparatorluk dön-

1 T. Tekin, “Tarih Boyunca Türkçenin Yazısı”, *Ulusal Kültür*, 1, 2 (1978), 17-42.

2 A.S. Levend, “Eski Yazıdan Yeni Yazıya”, *Türk Dili*, II, 24 (1953), 833-836; T.N. Gencan, “Arap Yazısı ve Türkçe”, *Ulusal Kültür*, 1, 2 (1978), 11-12.

3 M. Canpolat, “Yazı Devrimine Değin Yazım Sorunları”, *Türk Dili*, 326 (1978), 554.

4 E.Z. Karal, “Osmanlı Tarihinde Türk Dili Sorunu”, *Bilim, Kültür ve Öğretim Dili Olarak Türkçe*, Ankara, 1978, 38.

minde Türkçe çeşitli toplulukların kendi özel abeceleriyle yazıldı. Evliya Çelebi'nin anlatımıyla "Asla Urum lisanı bilmeyüp batıl (kaba, öz) Türk lisanı üzere"⁵ konuşan Anadolu'daki Rumlar, Türkçeyi Grek abecesiyle yazıyorlardı⁶. Rumlardan başka Ermeni ve Yahudilerin de Türkçeyi kendi ulusal abeceleriyle yazdıkları bilinmektedir⁷.

Arap harflerinin Türkçeyi yazmadaki yetersizliğini ilk vurgulayan XVII. yüzyılda Kâtip Çelebi⁸ olmuştur. Dilin özleşmesi gereği bir dereceye kadar Tanzimattan önce kavranmış, bu yolda az çok çalışmalar yapılmıştır. Medresenin direnmesine karşın Türk dili, ulusun büyük sorunları arasında yer almıştır⁹. Tanzimatçıların halkla bir iletişim kurma çabası, dil yanında abece ve yazım sorunlarını da gündeme getirdi. Yazı diliyle konuşma dili arasındaki ayrılığı kaldırmak Tanzimatçıların amaçlarından biri oldu. Kaldı ki Arap harflerinin *intişar-ı maariife vasıta-i kaviye olan* (bilginin yayılması için en güçlü araç olan) basım için de elverişli olmadığı anlaşılmıştı. Yazı dili konuşulan dilden o denli ayrılmıştı ki aydınlar bile bu dili anlayamaz duruma gelmişlerdi.

11 Mayıs 1862'de Münif Efendi'nin (sonradan Paşa) sorunu derli toplu ortaya koymasından sonra başlayan tartışmalar yıllarca sürdü¹⁰. Biz bu tartışmaların ayrıntılarına girmeyeceğiz. Şu kadarını belirtelim ki yazının düzeltilmesi (ıslahı) yanında soruna köklü bir çözüm getirmek için Latin harflerinin alınması gerektiğini savunanlar da ortaya çıktı. İkinci Meşrutiyetten sonra (1908), "dilde sadeleşme" akımı, Ziya Gökalp'in çabalarıyla sistemleşmiş, bu alanda belirli bir yol alınmış, ancak yazı sorunu bir türlü çözüme kavuşmamıştır. Bu dönemde Celal Nuri (İleri), Abdullah Cevdet, Hüseyin Cahit (Yalçın), Kılıç-

5 Evliya Çelebi, *Seyahatname*, İstanbul, 1935, IX, 288, 297.

6 S. Vryonis, *The Decline of Medieval Hellenism in Asia Minor*, Berkeley - Los Angeles-London, 1971, 452-454.

7 J. Deny, *Principes de Grammaire turque (Turk de Turquie)*, Paris, 1955, 17.

8 E.Z. Karal, *a.g.y.*, 61.

9 A.S. Levend, "Dilde Özleşme Hareketlerinin Tarihçesi", *Dil Davası*, Ankara, 1952, 2'de verilen örnek Osmanlı aydınının içinde bulunduğu durumu oldukça iyi sergilemektedir.

10 F.A. Tansel, "Arap Harflerinin Islahı ve Değiştirilmesi Hakkında İlk Teşebbüsler ve Neticeleri (1862-1884)", *Belleten*, XVII/66 (1953), 223-49; A. Adnan Adıvar, "Arap Harflerine Karşı Hareketler", *Cumhuriyet*, 7 Ağustos 1954; A.S. Levend, *Türk Dilinde Gelişme ve Sadeleşme Evreleri*, Ankara, 1972. Bu arada başvezir Ali Paşa'nın Fransızca yazmanı olan Charles Mismar de işe karışmış ve hazırladığı bir öneriyi ona sunmuştur. Bunun bir örneği yazarın *Soirées de Constantinople* (Paris, 1870, 341-363) adlı yapıtında bulunmaktadır. kış. Zeki Arkan, "Arap yazısının düzeltilmesi konusunda bir öneri", *Türk Dili*, 357 (1981), 129-133.

zade Hakkı gibi aydınlar, Arap yazısının düzeltilemeyeceği kanısına vararak yerine Latin harflerinin alınmasını savunmaya çalışıyorlardı. Celal Nuri, *Tarih-i Tedenniyat-ı Osmaniye Mukadderat-ı Tarihiye* (İstanbul, 1331², 182) başlıklı kitabında harfler konusuna değinerek, bir an önce Latin harflerini almamız gerektiğini ileri sürüyordu:

“Hurufatımız berbattır. Bu harflerle biz işimizi göremeyiz. Bunlar nakâfidir. Harflerimizin noksanından işe yaramadığından, gayr-i ilmi bulunduğundan burada bahsetmeyeceğiz. Yalnız şurasını söyleyeceğiz ki bu harfleri ve bunlarla yazılmış ibarati avam suhuletle (kolaylıkla) öğrenemiyor. Bunlar gayr-i tabii şeylerdir. Bu hal terakkiyatımıza mani oluyor. Ahalide tahsil ve tenevvür (aydınlanma) hahişini (isteğini) söndürüyor. Anın için ıslah-ı huruf gibi boş ve vahi tedabire müracaat edeceğimize bir saat evvel kemal-i cesaretle Latin harflerini kabul etmeliyiz...”

Latin hurufu hem pek tabii, hem de Türkçe lisanının tahririne Arapça harflerinden daha müsaittir. Bu harflerin kabul edilmemesi için serd olunabilecek veya olunan itirazat o kadar âdidir ki münakaşasına bile tenezzül etmeyiz. Bu hususta ciddi bir inkılabı kudretiyab olabilir isek avamımız (halkımız) suhuletle mevadd-ı âdiyeyi okuyub yazabileceğinden milletin seviye-i fikriyesi, şüphesiz, bir kademe daha terfi edecektir...”

İkinci Meşrutiyet döneminde, Latin harflerinin kesinlikle alınması gerektiğini bütün kanıt ve gerekçeleriyle açıklayan en kapsamlı bir yazı dizisi *Hürriyet-i Fikriye*¹¹ dergisinde yayınlandı. Beş dizi halinde çıkan, ancak bitmediği anlaşılan bu yazı dizisinin yazarının kimliği açıkça bilinmemektedir¹².

Bu yazara göre, bugünkü elifbamız “iflas” etmiştir. Arap harflerinin köklü bir biçimde değiştirilip Türkçeye uyarlanması artık ola-

11 “Latin Harfleri”, *Hürriyet-i Fikriye*, 7 (20 Mart 1330); 8 (27 Mart 1330); 9 (3 Nisan 1330); 11 (17 Nisan 1330); 12 (24 Nisan 1330). Bu dergi Kılıçzade Hakkı, Giritli Ahmet Sâki ve arkadaşları tarafından çıkarılıyordu. Yepyeni ve özgür fikirleri savunduğu ve tartışma konusu yaptığı için hükümetçe sık sık kapatılmış, bu yüzden değişik adlar altında (Serbest Fikir, Uhuvvat-ı Fikriye) çıkmıştır. Derginin tam bir koleksiyonu İstanbul Atatürk Kütüphanesinde bulunmaktadır.

12 Kılıçzade Hakkı, daha sonra bu yazıyı Mustafa adlı bir gencin kaleme aldığını belirtmektedir. “Mustafa isminde bir genç mecmuada buna (Latin harflerine) ait bir silsile-i makalat neşretmekteydi” (“İzmir İktisat Kongresinde Harfler Meselesi”, *İctihad*, 154 (1923), 3175). Kılıçzade Hakkı, o zaman Dahiliye Nazırı bulunan Talat Paşa’nın isteği üzere bu yazı dizisine son verildiğini daha doğrusu *Hürriyet-i Fikriye*’nin kapatıldığını bildirmektedir (*İctihad*, 155 (1923), 3196).

naksızdır. Hastalık ağırdır. Tedavi, de, ilaçlar da kökten olmalıdır. On, onbeş yıl içinde başarıya ulaşmak zorundayız. Bu yapılmazsa Rumeli'de "mahvedilen Türklük" asıl yurdunda, Anadolu'da da boğulacaktır. Herşeyden önce harf devriminin gerçekleşmesi gerektiğini savunan yazar, bunun derin gerekçelerini birer birer ortaya koymaktadır. Memleketimizde okuma yazma bilenler yalnız memurlardır. Türkiye'de gazetelerin ne kadar az okunduğu ortadadır. Bunun ana nedeni Arap yazısının yetersizliğidir. Oysa, biz buna bakmayarak haksız yere halkımızı "kabiliyetsiz"likle suçlamaktayız.

Köklü bir kültürel değişimin gerekli olduğunu vurgulayan yazar bunun, Araplıktan çıkmış uydurma harflerle değil, ancak Latin harfleriyle olabileceğini şöyle açıklamaktadır: "... Mademki esaslı bir inkılap yapılacaktır, gayr-i mükemmel ve uydurma harflerle garplıktan çıkmış (Araplıktan çıkmış olmalı) bir elifba yerine her cihetçe mükemmel ve hususuyla daima sadeliğini ve ittisalini muhafaza edebilen Latin harflerinin kabulü hem kestirme bir yol olur, hem de ... çeşitli faydeleri temin eder."

Yazar, on üç, on dört yıl sonrasını büyük bir sezgiyle görürcesine Latin harflerinin er geç kabul edileceğini savunmaktadır: "Latin harfleri her şeye rağmen galebe edecektir... Buna muhalefet sun'idir, arızidir, muvakkattır." Yazar, harf sorununu dinsel bir konu olmaktan çıkarmakta, "Kur'an meselesi"nin "elifba meselesiyle alakadar" olmadığına da dikkati çekmektedir:

"Biz Latin harflerini kabul etmekle filhakika Arapça Kur'anı okuyamayacağız. Zira Arapçanın tahrir ve imlasına müdahale etmek salahiyetine malik değiliz. Kendi dilimize aldığımız kelimeleri de istediğimiz gibi tasarruf ederiz. Onları Türkçeleştirebiliriz. Ama Arap lisanının yazısını düşünmek bize ait değildir..."

Latin harfleri sorununu bu kadar geniş kapsamlı bir açıdan ele alan bu yazı dizisinin önemine -eğer yanılmıyorsam- ilk kez değinen Ziya Somar¹³ olmuştur. M. Şakir Ülkütaşır¹⁴, ana başlıklarıyla bu yazı konusunda geniş bilgi vermiş ve alıntılar yapmıştır. Meral Alpay¹⁵ da bu yazı dizisinde yer alan düşünceleri özetlediğini belirt-

13 "Harf Devrimi Üzerine Birkaç Düzeltme ve Bir Düşünce", *Türk Dili*, III/25 (1953), 43-46.

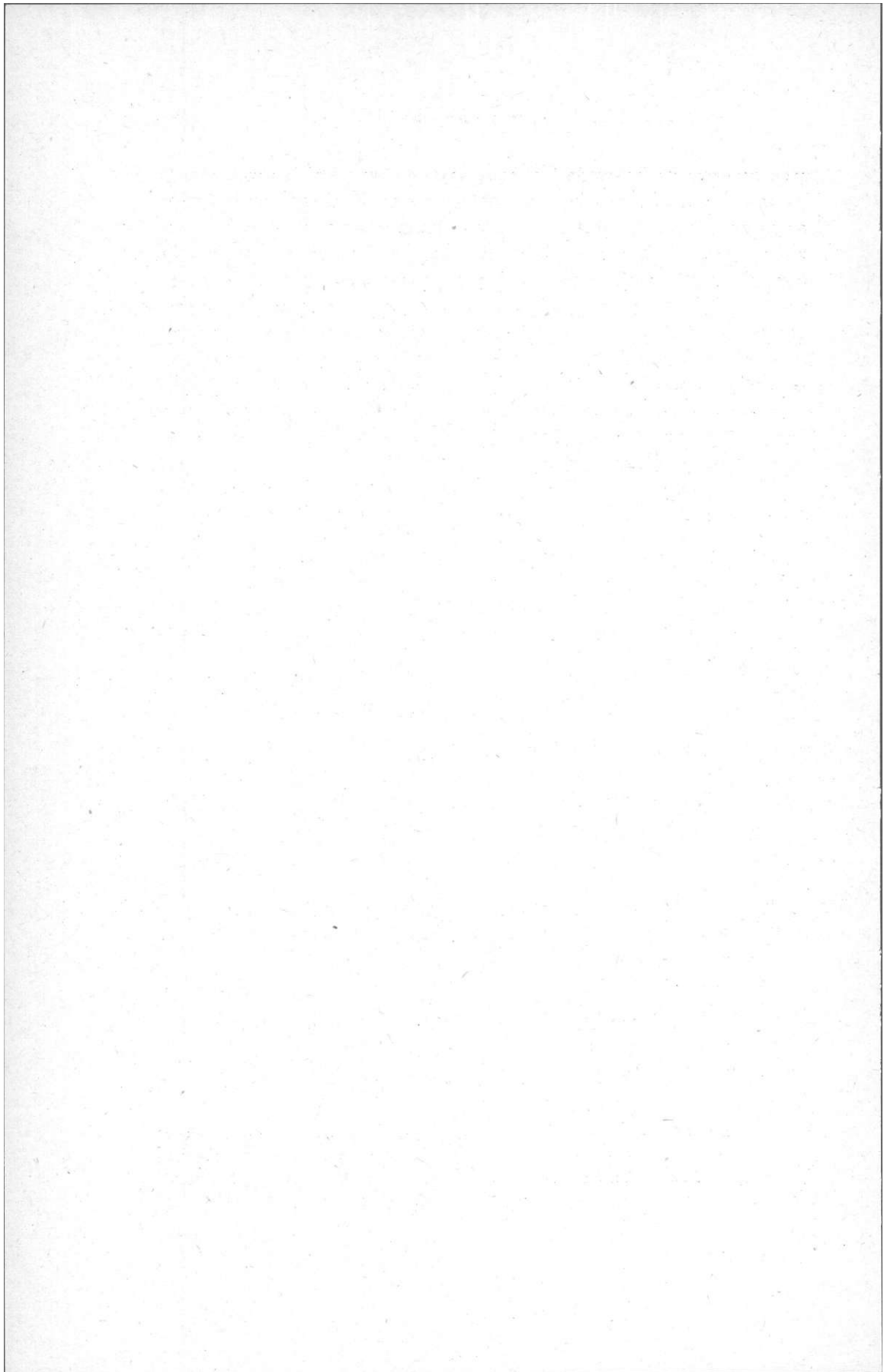
14 *Atatürk ve Harf Devrimi*, Ankara, 1973, 39-41.

15 *Harf Devriminin Kütüphanelere Yansımaları*, İstanbul, 1976, 8-9. Ayrıca bk. Zeki Arıkan, "Türk Yazı Devrimi ve İzmir Basımına Yansımaları", *Uluslararası Atatürk Konferansı*, İstanbul, 1981, 2-3.

mek gerekir. Bu bakımdan burada sözü edilen yazı dizisinin içeriği, bu konuyla ilgilenenlere yabancı değildir. Ancak bu kadar önemli olan bu yazının bir bütün olarak yeniden ortaya konmasını yararlı gördüğümüz için tam bir çeviriyazısını vermeği yerinde görüyoruz. Bunda, kimliğini tam olarak bilemediğimiz bu aydın ve yürekli yazarın anısını saygıyla anmak düşüncemizin de bir rol oynadığını belirtmemiz gerekir. Aşağıda görüleceği gibi yazı Celal Nuri Bey adına sunulmuştur. Girişte, yazı dizisi boyunca ele alınacak konuların da ana başlıkları verilmektedir. Bu başlıklarda “İki Hakkı Beylerin teklifleri”nden de söz edilmektedir. Bunlardan birincisi, huruf-ı munfasıla taraftarı Milaslı Dr. İsmail Hakkı Beydir¹⁶. Diğeri ise, öz Türkçeci olarak bilinen Ispartalı Hakkı¹⁷ Beydir.

16 Bk. Hilmi Ziya Ülken, *Türkiye’de Çağdaş Düşünce Tarihi*, İstanbul, 1979, 179, 340

17 Krş. Ülkütaşır, *Harf Devrimi*, 34–37. Ispartalı Hakkı Bey için ayrıca bk. I.M. Hakkı Ağlarcaoğlu, “Edebiyat Tarihinde Ispartalılar...”, *ÜN Isparta Halkevi Dergisi*, II/15 (1935), 203–206.

LATİN HARFLERİ

I

Hürriyet-i Fikriye, 7 (20 Mart 1330), 15-16

Celal Nuri Bey'e

[*Harfler meselesi : Bugünkü elifbamızın iflası, akameti, Türk olmaması ; Arap harflerinin esaslı tadile kabiliyetsizliği ; iki Hakkı Beylerin teklifleri-. Latin harflerinin beynelmileliyeti, günden güne galebesi ve Türkleştirilebilmesi-. Türk, Bulgar, Çin ve Japon alemlerinde elifbaların tesirat ve tekamülleri itibarıyla mukayeseler ; memleketimizde Türkleşmiş Rum ve Ermenilerin terakkileri esbabından en mühimleri-. Elifba ve Kur'an meselesi ; Latin harfleri ve şimal Türklerinin daha kolaylıkla Ruslaşabilmeleri mahzuru-. Nihayet Latin elifbasının tedricen ve mülayemetkârane tatbiki imkân ve vesaiti*]

I

Bugün Türklük yalnız hakimiyetçe değil; toplu, mütecanis bir millet halinde yaşayabilmek noktasından da tehlikededir. Tehlikenin azameti son zamanlarda müfrit nikbin olanlar tarafından gösterilmiş küçük, kuvvetsiz, zahiri intibah-ı alamet ve tezahürleriyle gizlenemez. Hastalık ağırdır. Tedavi ve ilaçlar da kökten olmalıdır. Terakki ve teceddüde ifrata düşmeden hemen on, onbeş sene içinde muvaffak olmak mecburiyetindeyiz. Aksi takdirde Rumeli'de mahvedilen Türklük asıl yurdunda, Anadolu'da da şarkdan ve garbdan iki ufak; şimalden ve cenubdan iki büyük kitle içinde boğulacaktır. Başka hiç bir neticeye mukadder değildir.

Bugün "ne?" olmak istediğimiz az, çok taayyün etmiştir. Gayemize "nasıl?" vasıl olacağımız sualine ise pek muhtelif ve nakis cevaplar verilmektedir. (Terakkimize engel olan kuyud ve eşkâli terk ederek garblıların tecrübe neticesinde kabul ve tatbik etmekte oldukları vasıtalarla!...) mutalaa-i umumiyesinin hususiyata nakl ile evvela harfler, saniyen tesettür meselelerinde ve tedricen tatbiki taraftarıyım. Bu sayede birinci vasita bizi, milletimizin heyet-i umumiyesini alem-i ırfanda, ikincisi de cihan-ı terbiyede ilâ edecektir. Bu iki müessese bizi

gayemize mûsil öyle kuvvetli birer muharrik hizmetini ifa edecek mahiyettedir ki tasavvur etmekte olduğumuz diğer inkılaplar hep birer rabita ile işbu vesaitin muavenetine iftikar etmektedir.

Memnun olmalıyız ki ikinci vasıta-i inkılap zihinlerimizi yavaş, yavaş teshir ederek ilerliyor. Ben burada henüz pek gayr-i kabil-i kabul görünen birincisinden dilimin döndüğü kadar bahsetmeğe çalışacağım.

Bugünkü elifbamızın faide-i ictimaiye noktasından iflası artık tahakkuk etmiştir. Harflerimizin ve binnetice imlamızın o bitmez, tükenmez güçlüklerini, kusurlarını en muhafazakâr olanlar bile itiraf ediyorlar. Herkes ıslah, tadil taraftarı! Fakat bunda da efkâr derece, derece tebeddül etmektedir. Bazı saitlere ayrı şekiller tahsisıyla yalnız Türkçe kelimelerin imlasında hürriyetperverlik göstermek fikrini güdenlerden tutunuz da olduğu gibi Latin elifbasının iktibasını icabettiğini bütün şiddetleriyle müdafaa edenlere kadar bir çok kümelere tesadüf edilir. Biz de teselsül edecek bir kaç makalemizde yukarıda tertip ettiğimiz kadro dahilinde Latin harflerinin kabulü vücubunu isbat-ı cür'et ve daiyesinde bulunuyoruz.

Şu kanaate malikiyette istinat ettiğimiz noktalar bakınız nelerdir: Evvela Türk aleminin seviye-i fikriyesini gösterecek olan matbuatına seri bir nazar atalım. Osmanlı ülkesinde kemal-i cesaretle iddia edilebilir ki okuyup, yazmak memurin sınıfına münhasır gibidir. Gazetelerimizin yüzde yetmiş karilerini hiç şüphe etmemeli hükümet memurları teşkil etmektedir. Bu adeta kurun-ı kadimede Mısır kahinlerinin yazıyı inhisarlarına almalarına benzer. İstanbul'da en ateşli zamanlarda Türkçe gazetelerin otuz bin nüshadan fazla çıkardıkları işitilmemiştir. Ufak memurlar, kâtipler, zabıtlar, hocalar... Bu adedi fazlasıyla doldururlar. Memurlar ise kapalı, muhtelit bir lisan kullanırlar, avam ve esnaf bunları anlamaz. Binaenaleyh şu mikdarı Türk hakimiyetine bağlı addetmekte muztarrız. Bunun vazıh, acı birer misalini Bulgaristan ve Yunanistan idaresine geçen Türklerin beşer yüz-bini tecavüz etmelerine rağmen ancak birer gazeteye malikiyetleriyle isbat etmek isteriz.

II

Hürriyet-i Fikriye, 8 (27 Mart 1330), 13-16

Müterakki Selanik'te bugün ancak bir "Yeni Asır" çıkıyor; idaremizde iken üç, dört yevmi, birkaç da haftalık gazete ve risale inti-

şar ederdi. Bugün onları okuyacak muhit hakimiyetimizle beraber zail oldu. Bulgaristan Müslümanları ki her suretle müteceddit, dinç bir milletle otuz seneden beri birlikte yaşıyorlar. İntibahın kendilerine ister istemez sirayet etmesi icab ederdi; bugün yalnız bir "Balkan" ünvanlı gazeteleri vardır ki sanırız orada satıldığından ziyade Türkiya'da sürülüyor. Bu gazete katiyyen halk dilini kullanmıyor. O halde zavallı Türk köylüsü ve esnafı uykuda "sağırılık ve körlük" içinde demektir. Ara, sıra çıkan "Tunca" gazetesinden Türk irfanının bir delili olmak üzere bahs edilemez.

Gelelim Şimal Türklerine: Son senelerde onlar hakkında iyi malumat edinmeğe, tanışmağa muvaffak olduk. Her halde bilhassa Kazan Tatarlarının kendi sa'yleriyle mevcudiyetlerini muhafaza etmekte oldukları ve maarif hususundaki müşkilatı güçleri yettiği kadar iktiham etmekte buldukları anlaşılıyor.

Fakat teferruat arasında, arızî ve istisnâî hadiseler içinde boğulmayalım. Umumi cereyanların bizi nereye sürüklemekte olduklarını görmek için daha yüksekte bakalım. Bu tarassudu bize şu atideki istatistik kadar vazih hiç bir şey yaptıramaz. Rusya'da sakin; yirmi bazılarınca yirmi beş, hattâ otuz milyonluk Müslüman alemi elyevm yirmi sekiz gazete ve risaleye malik bulunuyor; bunların adeden üç misli bulunan İslavlar bin ikiyüz taneye!.. Türk cerideleri ekseriyetle haftada bir, iki defa intişar ediyor. Yevmi olanları pek az. Umumi ve abonelerin mecmuu da kırk bini tecavüz etmiyor. [İkdam'ın bundan üç ay evvelki bir nüshasından] bu tablo karşısında derin, derin düşünmek gerek. Semerkand'da; bu Türk diyarında muntazaman bir gazetenin çıkamamakta olduğunu geçenlerde "Türk Yurdu" teessüfle yazıyordu. Sonra bu vaziyet ile her otuz senede bir tezauf eden, kabaran, taşan İslav istila ve temsiline nasıl mukavemet edeceğiz?

Meşrutiyetin ilanını müteakıp klüblerde halka mahsus olarak gece dersleri açıldı. Bazı hararetle zabıtlar de bölüklerinde askeri okutmağa çabaladılar. Bütün bu mesai bir sukut-i hayal ile nihayetlendi. Üç, dört aylık sayın hemen de hiç mesabesinde semereler verdiğini gören muallim ve müteallimin nevmid oldular. Bu dersler de devam edemedi.

Bütün şu ahval bize elimizdeki vasıtanın körlüğünü, akametini gösterir. Aksi takdirde milletimiz hakkında "kabiliyetsiz" sıfatını bigayr-i hakkın vermekte muztar kalınır. Halbuki Bulgaristan, Rus muharebesinden sonra muhtariyete nail olunca yirmi yaşını geçmiş cahil

kimselere aynı usulleri tatbik etti. Gayet kolay elifba ve imlaları sayesinde şayan-ı hayret muvaffakiyetlere nail oldu. Bugün maarif-i ibtidaiyesi en ileride sayılan memleketler arasında bulunuyor. Son sukutumuzdan sonra biz de bu kadar seri toplanma ve kalkınmaya ancak aynı vasıtalarla varabiliriz.

Nihayet bugünkü elifbamız Türk değildir, Arabdır. Türk ve Tatar Tarihi müellifi Zeki Velidi Bey şimdiye kadar Türklerin üç muhtelif elifba değiştirdiklerini söylüyor. Ve birer numunelerini eserinin sonuna derc ediyor. Necip Asım Bey'in "En eski Türk yazısı" ünvanlı risalesini okudum. Her halde Orhon elifbası bugün bir Araplaşmak neticesinde kullanmakta olduğumuz elifbadan daha makul imiş.

Denilecektir ki "Bugün kullandığımız harflerin bin senelik bir mazileri vardır. Yeniden bir harf kabul edeceğimize tekamül kanununa ittibaen elimizdekileri az, çok tadil, ıslah edelim." Bu mütaala zahiren içtimaiyat kanunlarına daha muvafık ve tamim noktasından pek suhuletli ise de mevzubahs tadilat ya pek cüz'i binaenaleyh yaraya merhem sürmek kabilinden oluyor. Yahut Arap harflerinin tamamen munfasıl yazılmasını teklif edenlerinki gibi gayri tabii bulunuyor. Şu sonuncular şeklen radikal davranıyorlarsa da "el yazısı" cihetini halledemiyorlar. Hattat Hakkı Bey kendi teklif ettiği eşkâlin ileride kendiliğinden bitişeceğini iddia ediyor., Fakat bunu bilfiil isbat edemiyor. Milaslı İsmail Hakkı Bey ise doğrudan doğruya el yazısında da harfleri ayrı, ayırı yazıyor ve bunun mümkün ve kolay olduğunu Yahudi harflerinin yazıda da infisal halinde bulduklarını göstererek isbata çalışıyor. Bu son "tez" kısmen zihne mülayim gelse bile madem ki esash bir inkılap yapılacaktır, gayr-i mükemmel ve uydurma harflerle artık Araplıktan çıkmış bir elifba yerine her cihetce mükemmel ve hususiyle el yazısında daima sadeliğini ve ittisalini muhafaza edebilen Latin harflerinin kabulü hem kestirme bir tarik olur. Hem de şunu takip edecek makalelerimde sırası geldikçe söyleyeceğim muhtelif faideleri temin eder.

Son zamanlarda oldukça münakaşatı mucip olan Tanin gazetesinin teklif ettiği harfler ise çirkinliklerinden şahsiyetsizliklerinden sarf-ı nazar müsbet bir neticeye müncer olamadı. Tanin'in o kadar hararetle müdafaa ettiği harfler güya tedrici surette munfasıl birer şekil ahz edecektiler. Tanin son günlerde mezkûr harfleri terk etmekle kabiliyet-i ameliyeleri olmadığını zimnen itiraf etmiş bulunuyor. Hususiyle şu son teşebbüs de elifba teceddüdünün yukarıdan aşağıya de-

ğil, aşağıdan yukarıya doğru tatbik ve neşri lazım geleceği kaziyeye-i mühimmesi unutulmuş görünüyordu.

Aciz de harfler meselesinde bu muhtelif cereyanların tesirâtı altında kaldım. Ve derece, derece tadil cüz'i ve munfasıl Arap harflerinin temayülkârı olduktan sonra daha fazla milliyetperver ve daha az mutaassıp bir zihniyete malik olunca Latin Harflerinin mahza milletimin selameti endişesiyle kanaatkâr bir taraftarı oldum. Bugün Latin harflerini kabul etmekte dini saikler tesiriyle muhteriz olanları, açık söyleyeyim, mahdudü'l fikr addetmekteyim. Bütün Müslümanlığımız ve başka İslam milletleriyle müesses rabitalarımız Arap harflerinden ibaret ise hakikaten acınacak haldeyiz. Ben daha ileri gidip diyeceğim ki Arap harfleri Müslüman milletleri arasında vacip olan taarüfe mani oluyor. Bir Arap Türkçeyi her halde Fransızca'yı öğrenebileceğinden çok fazla zaman zarfında ve zahmet sarfıyla okuyabilir. Aynı müşkilatı ben şahsen Tatarca öğrenmekte görüyorum: Bizim Türkçemizde yüzde yirmi, otuz nisbetinde bulunmayan yahut büsbütün başka edatlar ve intihalara malik bulunan Tatarca kelimeleri nasıl okuyacağımı bilemiyorum. Aynı hal Kürdce, ve nihayet Hindistan elisine-i müsellemesi hakkında da variddir. Kezâ bizim havas lisanımız Arapça kelime ve kaidelerle meşbu olmasa yazıyı bilmemiz Arapçayı ecnebilerden daha çabuk öğrenmemizi intac etmeyecektir.

Teşekkülât itibarıyla birbirine pek mübayin ve mütezaad İslam lisanlarını aynı Arap harfleriyle yazmak neticesinde tavsiye etmiş olduğumuzu sanıyorsak pek zahirperestiz, zevahire bu kadar ehemmiyet vermek nakısasından hiç olmazsa havassımız teberrâ etmelidir.

Latin harfleri her şeyden evvel beynelmilel bir müessesedir. Bu ünvan bile yanlışdır. Tarih bize mezkûr harflerin mucidi olmak üzere Fenikelileri gösteriyor. Tabii bunlar da daha eski milletler yazılarından iktibasatta bulunmuşlardır. Binaenaleyh bu elifbayı kabul ile velev manen olsun elyevm mevcut milletlerden hiç birinin bar-ı minneti altında kalmış bulunmayacağız.

İkinci derecede nazar-ı dikkati celp eden nokta da işbu yanlış tabir ile Latin harflerinin her milletin hususi telaffuz ve ahengine göre az çok tadil edilerek milli bir mahiyete ifrağ edilebilmesinden ibaretir. Mesela esas bir olduğu halde her millet: Fransızlar, Almanlar, Yunanlılar, Ruslar, Macarlar kullandıkları harfleri kendi milliyetleriyle tavsif ediyorlar. Biz de bunları kabul ederken (ك, ش, د, ج) gibi kesre-i sakliye ve (ع) gibi mürekkeb mahiyette ve babında münhasır

olan sadaları Latin elifbasının muhtelif şubelerinden iktibas ve tesbit ederek bir "Türk Alfabeti" tertib edebiliriz.

Şimdi biraz da Latin harflerinin son asırlar zarfında ihraz ettiği muvaffakiyetlerden, nasıl gittikçe –bazı ictimaiyatşinaslarımızın zannettikleri gibi Hıristiyan ümmetine has değil, belki beynelbeşer ve âlemlşumul bir müessese olmak istidadını gösterdiğinden bahs edeceğim:

Evvela gözümüzün önünde cereyan eden ve bununla beraber nazar-ı dikkatimizi daha fazla celp etmiş bulunamayan bir misal zıkr edeyim: Memleketimizde Türkleşmiş Rum ve Ermeniler ilk milliyet cereyanlarını avam kitlelerine kadar isal edebilmek için Türkçemizi kendi din kitaplarında bile– fakat Latin harfleri ile yazılarak istimalden çekinmediler.

Bugün bile İstanbul'da kendi harfleriyle Türkçe olarak birer gazeteleri ve risaleleri (Asya, Anadolu, Ceride-i Şarkıye, Afetisi) intişar ediyor. Bizim elifbamızla henüz tab edilemeyen bir çok nafi, milli romanları; hattâ sosyalizme ve sair mesail-i ictimaiyeye ait garp eserlerini kendi ana lisanımızla fakat Rum ve Ermeni harfleriyle tercüme ve tab etmiş bulunuyorlar. Bugün Anadolu'nun ufak, büyük şehirlerinde, Hıristiyan esnafı gazeteleri ve malumatları sayesinde piyasanın tebeddülâtına vâkıf ihtiyatlı hareket ediyor. Yanında aynı sermayeye malik Türk esnafı cehaletten hattâ kendi ticaretine ait hesabâtı muntazam surette kayd ve şerh edememekten mübareze meydanında mağlup oluyor. Evvelki sene Bursa'yı ziyaret etmiştim; ticaretin hiç olmazsa yüzde otuz nisbetinde Türklerde olduğunu görerek sevinmiştim. Biraz tetkikatta bulundum: On beş, yirmi sene evveline nazaran bugün tedenni etmekte olduklarını öğrendim. Bizim terk ettiğimiz yerleri Ermeniler ve Rumlar birahmâne kapışıyorlar. Halbuki bu halk kiliselerinde Türkçe dua ediyorlar; hepsi birden ayin eşnasında ellerindeki ufak kitaplardan bakarak Hazreti İsa'nın menakıbına ait ilahiler yırlıyorlardı. Türkleşmek Rum ve Ermeniler hayat sahasında muvaffak olmak için bu kadar bir vüs'at-ı nazar gösterirlerken bir namazda duaları Türkçe okumak bir taraf Kur'anımızı dilimize tercüme hususunu hâlâ tereddütü mucip bir hal imiş gibi münakaşa ediyoruz. Ne garip mazhariyettir ki lisanımızdan biz, asıl sahip olanlar istifade edemiyoruz da başka milletler aynı lisandan hem de bazen aleyhimize olmak üzere intifa ediyorlar.

Saniyen: Boşnaklar halis müslüman olmalarına rağmen senelerden beri Latin harflerini kullanmakta bulunuyorlar.

Salisen: Latin harfleri son zamanlarda yeni bir zafere daha nail oldu. Bu misalim az, çok asabiyetimize dokanacaksa da daha vakıayı tahlil için munsif ve soğuk kanlı olmalıyız. Arnavutlardan bahs etmek istiyorum. Siyasi tesadümler Arnavutluğu son bir taksime daha duçar etmezse beş, on sene zarfında Arnavut halkının hissedilecek derecede tenevvür edeceğine, ibtidai bir maarife nail olacağına kani olmalıdır. Dağ başında bir iki haftada okumağa muvaffak olacak olan bir çoban eğer bugünkü vaziyette seri bir inkılap olmazsa hiç şüphe etmemeliyiz, Anadolu köylüsünden ziyade yirminci asır evladı ıtlakına şayeste bulunacaktır.

Şimdi bu iki milleti Arap elifbasını kullanmadıklarından dolayı İslam beynelmileliyetinden ihraç mı edeceğiz!

Rabian: Malaka Müslümanları aynıyle bizim gibi Arap harflerini kabul etmişler. Lisanımızda imla hakkındaki bütün mahzurlar anlarda da mevcut. Taarüf-i Müslimin kazıyye iktifaen dillerini öğrenmeğe mütemayil olanlar her halde mesela Bulgarıyı öğrenmek için lazım gelen zamanın iki, üç mislini sarfa mecburdurlar. Malaka halkı da ekseriyetle okuyup yazmaktan mahrum. Halbuki ecnebi tüccarı yerli ve az, çok tahsil görmüş tacirlerle muhabere ve münasebetlerinde Malay lisanını Latin harfleriyle yazıyorlar.

III

Hürriyet-i Fikriye, 9 (3 Nisan 1330), 16

Yine bu kısımda daha mühim bir misal getireyim, Asya'da istiklalini muhafaza edebilen hükümetlerden "Siyam" devleti de az bir zamandanberi Latin harflerini kabul etmiş bulunuyor.

Şimdi Latin harfleri muarızları tarafından o kadar ehemmiyetle ileriye sürülen Japonların yazılarından biraz bahs edelim: Gerek Japonların, gerek Çinlilerin "aidegraphie" ünvanı verilen tasviri yazıları itiraz kabul etmeyecek derecede güçtür. Japonların terakkileri ise aynı mahiyette bir bedahet teşkil ediyor. Bunun esbabını; arızı ve mahalli tesirlerini anlamak için "Weulerse"nin "Bugünkü Japonya hakkında ictimai mütalaalar" adlı eserini okumak kifayet eder. Hulasaten denilebilir ki Japonlar Avrupa ile ciddi temas ettikten sonra teceddüt için otuz, kırk senelik bir zamana, bize nisbeten asude ve dağdağasız bir devre nail olabilmışlardır. Taksim ve temsil edilmek tehlikesi Japonları endişenak etmemiştir. Binaenaleyh hükümet ön ayak olmuş; maarif-i ibtidaiye bütçesini pek vasi tutmuş. Bugün yeni

nesil yüzde seksen beş okuyup yazmak biliyor. Eski neslin bakayası olan bir takım köy (lü) lerle ameleler arasında yapılan istatistikler ümmi olanların yüzde elli yedi nisbetinde bulunduğunu meydana koymuş. Bu da gösteriyor ki müstesna şerait tahtında azami mesai sarf eden bir millet mesela Bulgarlar kadar da “maarif-i ibtidaiye”de muvaffak olamıyor. Bundan maada aşağıda bahs edeceğim “halk lugatı” Japon avamının; on on beş bin şekilden mürekkep olan havas lisanında münteşir gazete ve risaleleri okuyabilmesine mani teşkil ediyor. Binaenaleyh ancak iki, üç bin şekil yani kelimelik daire dahilinde ifade-i maksat eden ceraid ve asarı okuyabiliyorlar. Diğer bir mahzur Japon ibtidai mekteplerinin altı senelik hakikaten uzun müdeti hengamında talebenin üçte iki ders saatlerini “kıraat, kelime şekillerini ezberlemek, imla” ile imrar etmeleri teşkil etmektedir. Japonlar da umumiyetle bu halden müşteki bulunuyorlar. Bizdeki Latin harfleri taraftarlığı onlarda da baş göstermiştir.

IV

Hürriyet-i Fikriye, 11 (17 Nisan 1330), 8-10

Bakınız size bir Alman dostumun malumatını arz edeyim: Bu zat umumiyetle soydaşları gibi Türk muhibbidir; Türkçemizi öğrenmeye çalışıyor. Almanca lugat kitaplarından epeyce kelime ezberlemiş, yazımızı pek az biliyor ve nihayetsiz müşkilatından bahs ediyor. Bazı Rum dostları kendisinin merakını tatmin için mahud Türkçe fakat Rum harfleriyle münteşir gazetelerden birini tavsiye etmişler.

Aksa-yı Şarkı gezmiş, hususıyla Tonkin’de beş, altı sene bir fabrika direktörlüğünde bulunmuş, o da söylüyor: Japon ve Çinliler arasında Latin harflerinin kabulü fikri taammüm ediyor. Hattâ bu fikri terviç eder ve Latin harfleriyle matbu Çin ve Japonca gazeteler bile çıkmağa başlamıştır. Hususıyla Çinliler cumhuriyetin ilanından beri Latin harflerini gittikçe mütezayid bir nisbette istimal etmeğe başlamışlardır. Liberal hükümet bu cereyanı nım resmi bir surette himaye bile etmektedir.

Şuracıkta Arap harflerini İslamlığa, Müslüman milletlere münhasır bir müessese olmak üzere telakki eden zevata hitap ederek diyeceğim ki: İslam beynelmileliyetine dahil yirmi milyon Müslüman Çinli şimdiye kadar kendi hususi ve acib yazılarını kullanıyorlardı; şimden sonra da Latin harflerini kullanmaları şiddetle variddir. Her iki takdirde de bir taraftan Çinliler; öte taraftan Arnavutlar, Boşnak-

lar hattâ Müslüman Gürcüler Arap harflerini kullanmadıkları cihetle camia-i İslamiyetten hariçte mi telakki edileceklerdir? Makulattan ayrılmayalım, hele muzır hurufat bataklığında boğulmayalım. İctimai hadisatı Çamlıca tepesinden değil Himalaya şahikalarından tefiş ve tarassud dürbinliğini gösterelim.

Elhasıl Latin harflerinin ihraz etmekte olduğu zaferler silsilesini nihayete erdirirken biraz da Arapların bu fikre karşı ne tarz-ı kabul göstermekte olduklarını mütalaa edelim: Zannedilmesin ki Araplar için milli bir mahiyeti haiz olan bugünkü elifbamız kendilerince de tenkid ve muahezeden masun bulunmaktadır. Hayır! Bugün Arap gençleri imlalarıyla, yazılarıyla ve nihayet elifbalarıyla uğraşıyorlar. Biz Arapçanın munsarif olması sayesinde kolayca öğrenileceğini farz ediyoruz. Bittabi meselenin bütün güçlüğü bundan ibaret değildir. Hususuyla irap meselesi hal edilir müşkillerden değildir. Kendileriyle temasta bulunduğum Halepli, Şamlı bazı Darülfünunlu efendiler var; bunlar tahsillerini idadi mekteplerinde gördüklerinden Türkçenin edebiyatına vâkıf oldukları halde Arapça dürüst bir gazete okuyamayacak derecede lisan-ı maderzadlarını az biliyorlar; son milliyetperverlik cereyanları üzerine bu vaziyetlerini kendileri şayan-ı teessüf bir hal suretiyle itiraf ediyorlar. Kendilerine ne için iki, üç senedenberi çalışmıyorsunuz? sualini atf edince "Lisanımızı fasih öğrenebilmek dört, beş seneye mütevakıftır. En ziyade güçlüğü maruz kaldığımız kelimattan ziyade harekâttır, irabdır." mealinde cevap veriyorlar. İmlayı kolaylaştırmak için harekât yerine saitler vaz'ı fikri aralarında pek çok taammüm etmektedir. Araplar kendi harfleri hakkında bu kadar hürriyetperverâne düşününce bizim hiç bir suretle ihtiyacımızı tesviye edemeyen Arap elifbasına kudsiyet rengi vermeliğimiz tesadüf olunmaz garibelerdendir. Her halde saika-i taassub ile kraldan ziyade kral tarafdarı oluyoruz. Şurası muhakkaktır ki Arapça bile azıcık tadil neticesinde Latin harfleriyle yazılabilir. "Wolney" namındaki bir müellif bundan birbuçuk asır mukaddem bu iddiayı serd etmiş ve Arapçanın hususi mahiyette bulunan bir takım harflerine küçük tadilat ile Latin harfleri esas olmak üzere birer şekil tahsis etmiş ve iddiasını numunelerle isbat etmiştir. Bu sayede Arapçanın kiraati bir haftalık sa'yye menut bir derece-i suhulete nail olmuş bulunacaktır. Müellifin bu eserini İstanbul'da Bayezid Kütüphanesi-i Umumisinde görmüştüm. Bugün bazı Suriye uleması da bu fikrin müdafii bulunmaktadır. Bu mesele doğrudan doğruya bize taalluk etmediğinden Arapları kendi hallerine bırakalım ve kendi daha mübrem ihtiyaca-

tımızı elimizden geldiği kadar tehvine çabalayalım. Bugün (Arap milleti), (Türk milleti), kadar tehlike karşısında bulunmuyor. Onlar intibahlarını daha yavaş daha ağır yaparaktan da ilerleyebilirler. Biz ise milletçe mevcudiyetimizi korumak için çabuk, pek çabuk davranmağa mecburuz. Elimizde mütezzelil bir halde bulunan hakimiyetimizden istifade ederek serbestçe Türk medeniyetini kavitemellere istinad ettirmeliyiz. Ondan sonra maazallah hükümetçe munkariz bile olsak Yusuf Akçura Beyin dediği gibi bir Türk milleti baki kalacak ve bu metin esaslara dayanan millet elbette birgün yine hakimietini eski şa'şasıyla istirdad edecektir.

İlanihaye lisanımızı üç dilden mürekkep telakki edenlerce mühim addedilecek Farisiden de bir nebze bahs etmeme müsaade ediniz. Acemler milliyetperverliklerine rağmen kendilerine faik gelen Arap medeniyeti tesiri altında kısmen temessül ettiler, Arap harflerini kabul ettiler. Neden sonra kendilerine has olan (پ, چ) harfleri için üç nokta vaz'ını düşünebildiler. Acemler de bizim bulunduğumuz vaziyettedirler. Latin elifbası tarafdarlığı İran ulema ve şubbanını da ahiren meşgul etmeğe başladı. Öyle zannediyorum ki siyasi inkılaplarında olduğu gibi bu ictimai inkılapta da onlar bize takaddüm edeceklerdir. Fakat bu sonuncunun hüsn-i netice vereceğinden katiyen emin olmalı.

Bakınız size kabataslak bir mukayese daha: Acemler ve Ermeniler aynı ırktan, aynı şubedendirler; lisanları arasında pek sıkı münasebat olduğunu filologlar tahkik etmiş bulunuyorlar. Halbuki Ermeniler daha orijinal olmakla beraber Latin elifbaları silsilesine idhal edilebilecek bir nev'i munfasıl harf kullanıyorlar. Neden öz kardeşleri bulunan Aceince de aynı elifba ile yazılamasın. Şu mukayesecik bizde (Farisi lisanı Latin harfleriyle yazılabilir) kazıyyesini bedahet derecesine isal eyler.

Latin elifbasına dini bir mania olarak irae edeceklere âtideki fıkrayı ithaf ederim.

Şeyhülislam yahud fetva emini hazretlerinden şu sualime bir cevap almağı pek arzu ederdim: Fransızlar İslamiyetin esasatını pek makul bularak milletçe ihtida etmek istiyorlar! Acaba anları Müslüman addedebilmek için o pek zarif lisanlarının Arap harfleriyle yazılması şart-ı esasi mi ittihaz edilecek? "Evet!" cevabımı hiç te intizar etmediğim halde alırsam kemal-i cesaretle "Bu zihniyetle dünyayı Müslüman edemezsiniz." mukabelesinde bulunacağım. "Hayır; be'is

yok” cevabını alırsam: “Biz Türklerin de Latin harflerini kullanmamıza müsaade bahş eder bir fetva veriniz” ricasını serd edeceğim. Pek mücerred mütalaatta bulunduğumu, kıyas-ı maalfarik yaptığımı mı söyleyeceksiniz. Hayır, Fransızlar, ne kadar az Arap iseler biz de o kadar az Arapız. Bugün dairelerimizde kullanılan lisan öne sürülmesin. Onun ne kadar sun’i, tabiata muhalif olduğu artık sabit oldu.

Hasıl-ı kelim Latin harfleri her şeye rağmen galebe edecektir. Karşı karşıya gelen ve kabiliyet-i intişariyeleri muhtelif iki ictimai müesseseden elbette en ziyade taammüme kabiliyeti olan galebe esder ve diğerini bel’ eder. Buna muhalefet sun’idir, arizidir, muvakkattır....

V

Hürriyet-i Fikriye, 12 (24 Nisan 1330), 15-16

Kur’an-ı Kerim meselesi: Latin harflerinin esas itibarıyla taraftarı olanlardan bir kısmı Kur’anın nasıl yazılacağı ve tedris edileceği meselesini gayri- kabil-i hal olmak üzere telakki ederek tereddüde düşüyorlar. Halbuki metin bir inkılap ve teceddüd yapmak fikrinde katiyet sahibi olanlar bu babda şek ve tevehhüme duçar olmazlar. Kur’an meselesi elifba meselesiyle alakadar değildir. Bugünkü yazımızı muhafaza bile etsek terakki için yapmak mecburiyetinde bulunduğumuz “Maarif-i ibtidaiye inkılabı” neticesinde Kur’an-ı azimüşşan çocuk mekteplerinde yanlış olarak okutulmak şaibesinden tenzih edilecektir. Dilimizin ahengine uymayan bir lisanın en faşih ve belîğ bir şehinşah eserini yedi yaşındaki çocuklarımıza elifbadan sonra ilk ders sıfatıyla öğretmek, tarih-i tedrisatın şimdiye kadar yalnız bize münhasır olmak üzere kayd ettiği bir garibedir. Bu nokta o kadar kat’i lâyetezelsel bir esasa müsteniddir ki başlangıç mekteplerimizden (Kur’an, tecvid, eski usulde muammaengiz ilmihal) dersleri kaldırılıp yerlerine sade Türkçe ile yazılmış heyecanbahş din kitapları vaz’ edilmezse Maarif Nezareti istediği kadar kanunlar, nizamnameler neşretsin, hiç bir semere elde edemez.

Önümüzde nazarlarımızı kör edercesine bir parlaklığa malik protestanlığın intişarı esbabı, safhaları var. Luther’dan evvel az, çok fark ile Katolik alemi de bulunduğumuz derecede idi. Sonra İncil her milletin kendi ana diline tercüme olundu; dualar Latincenin vesatetine ihtiyaç mes etmeden cenab-ı hakka arz edilmeğe başlandı. Bu hususta Şimal Türkleri bizden çok daha salim ve metin düşünecek ulemaya malikiyetle bihakkin iftihar edebilirler. Hutbelerde öz lisanlarını kullanmak ile selamet-i muhakeme ve füşhat nazarını gösteriyorlar.

Biz Latin harflerini kabul etmekle filhakika Arapça Kur'anı okuyamayacağız. Zira Arapçanın tahrir ve imlasına müdahale selahiyetine malik değiliz. Kendi dilimize aldığımız kelimelerde istediğimiz gibi tasarruf ederiz, onları Türkleştirebiliriz. Ama Arap lisanının yazısını düşünmek bize ait değildir. Bunun içindir ki Arap harflerini ayrı ayrı yazmak fikrini güdenler bu tarzı Arapçaya ve binaenalyeh Kur'ana da teşmil selahiyetini haiz bulunamazlar. Demek oluyor ki Kur'an meselesi şu şekliyle bugünkü yeni yazıcılar hakkında da aynı şiddetle variddir. Lakin her ne olursa olsun Latin harflerini kabul ile bir taraftan yıktığımızı öteden daha parlak, daha metin bir surette tamir ve inşa edebileceğiz. Yani ibtidai ve rüşti mekteplerimizde Kur'anın derece, derece en beliğ, en ziyade heyecan varidat bahş eden ayetlerini Gökalp, Mehmet Emin Beyler gibi en büyük ictimaiyatçılarımıza, şairlerimize tercüme ettirerek tedris edebileceğiz..... İdadi ve Sultaniyelerimizde ve evleviyette medreselerde Arapça lisan olmak mahiyetiyle fenni bir surette okutulacaktır. Bu halde mezkûr mekteplerde Arapça pek mühim bir mevki tutacağından Kur'an-ı Kerim de bugünkü yazısıyla fakat manasıyla birlikte ancak o yüksek sınıflarda öğretilcektir. Zaten başka türlü bir çare-i hal mutasavver değildir.

Bu cereyanın bir müddettenberi başlamış bulunduğunu söyleyeyim: Selanik'teki hususi mektepler beş, on senedenberi şube sınıfından maada ilk iki ibtidai senelerinde bile Kur'anı gayr-i kabil-i tedris olduğu için okutmuyorlar; Kur'ana üçüncü, tecvid de dördüncü senelerde başlıyorlardı. Bunun ameli faidesi takdir edildi ki evvelki sene Selanik'te teşekkül eden "Muallimler kongre"sinde bu mesele nafi münakaşatı intac etti; ve muhafazakârâne hücumlara rağmen aklı selim muzaffer oldu, bu babda mukarrerat ittihaz edilmiş idi.

Son zamanlarda aynı zihniyetin mahsulü olan bariz bir misale tesadüf ettim; "Kadınlar Dünyasında" gördüğüm Nişantaşı Milli İnas Mekteb-i İbtidaiyesi programında Kur'an dersine ve bittabi evleviyette kalmak üzere tecvide tesadüf ettim. Buna mukabil gerek şifahi, gerek kitabetten dinimizi tabii ve sade usul ile öğretmenin gaye ittihaz edildiğini serahetle okudum. İşte doğru yol!

(Mabadi var)

تاریخ

تاریخ ۱۳۳۱

تاریخ ۸

حریت و فکر

علی ادکوسی، ایشاق بادولسا
کوهانی، طیبه وکتیلمسی

آؤنجه نوره:

ماله ماکه انجور سنانی ۱۰۰ آلی آلی ۱۰۰ آلی آلی
تالکاتیب ۱۰ ۱۰ ۱۰ ۱۰ ۱۰ ۱۰ ۱۰ ۱۰ ۱۰ ۱۰

مهاجر و مطبوعات کاروانی

کریمی احمد ساقی بک اندی